

Bērnu traumatisma profilakse Eiropā

Pārskats – PVO/UNICEF ziņojums par bērnu
traumatisma profilaksi visā pasaulē un šāds
pats ziņojums attiecībā uz Eiropu

Dr. Dinešs Seiṭī (*Dinesh Sethi*)
PVO Eiropas reģionālais birojs

World report on
child injury prevention

EUROPEAN REPORT ON CHILD INJURY PREVENTION

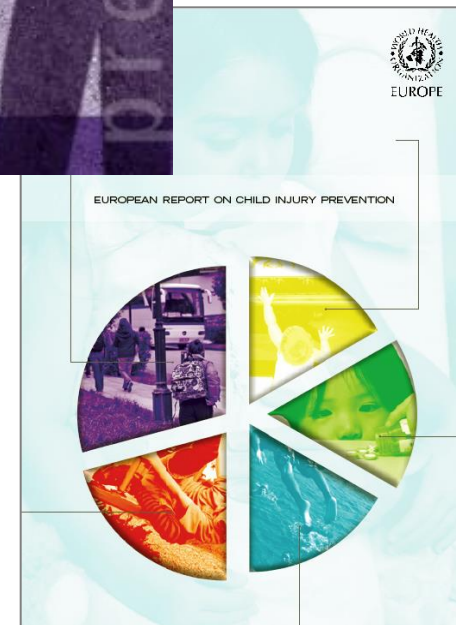
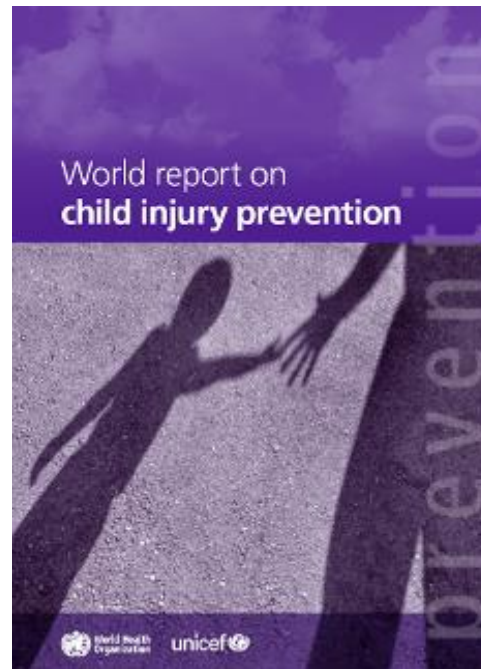

Netīšas bērnu traumas ir viens no galvenajiem sabiedrības veselības apdraudējumiem, kuru lielā mērā varētu novērst

Pasaules un Eiropas ziņojumā tiek izcelts netīšu traumu rezultātā notikušo nāves gadījumu un invaliditātes apmērs un tiek izteikts aicinājums rīkoties, lai nodrošinātu vienlīdzīgu drošību.

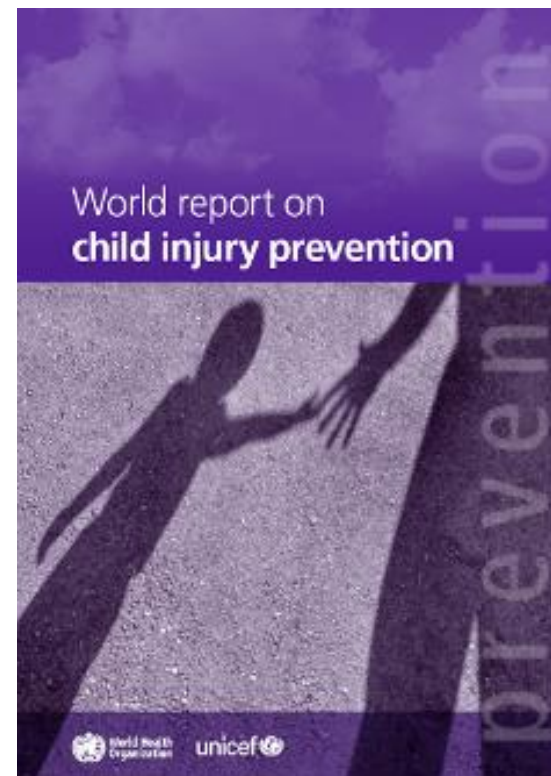
Saturs

- Pasaules un Eiropas ziņojuma pārskats
- Bērni un nevienlīdzība
- 5 galvenie traumu apdraudējumi bērniem
- Labākā stratēģija

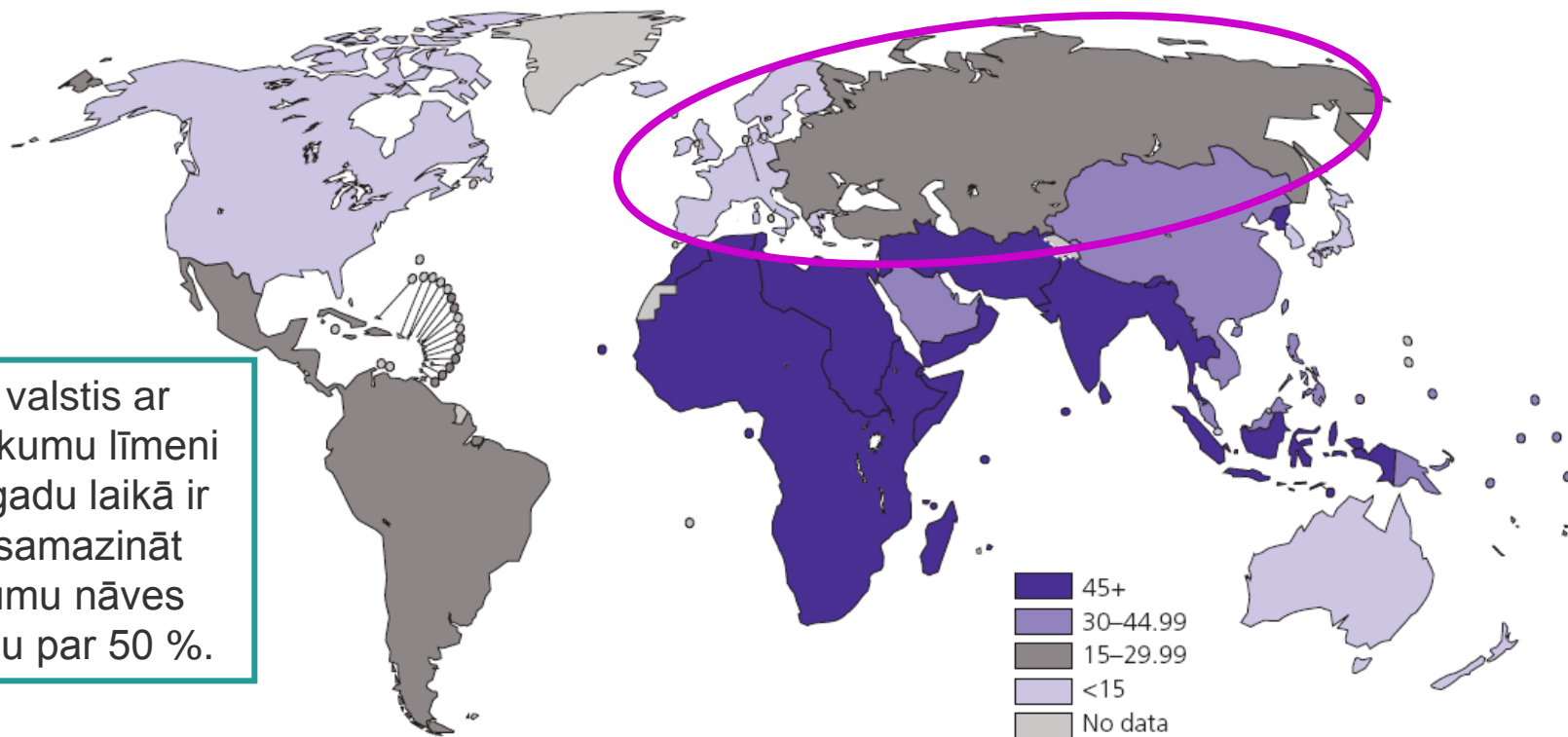
Pasaules ziņojums ir pirmais visaptverošais ziņojums, kurā izvērtēja netīši gūtas bērnu traumas visā pasaulē.

- Netīšas traumas ir galvenais nāves cēlonis bērniem pēc 9 gadu vecuma.
- 830 000 bērnu katru gadu mirst, un desmitiem miljonu bērnu cieš no invaliditātes visas dzīves garumā.
- 95 % bērnu traumu notiek jaunattīstības valstīs.
- Pieci galvenie traumu nāves cēloņi ir šādi:
  - **ceļu avārijas** - katru gadu mirst 260 000 bērnu;
  - **noslīkšana** - katru gadu mirst vairāk nekā 175 000 bērnu;
  - **apdegumi** - katru gadu mirst gandrīz 96 000 bērnu;
  - **kritieni** - katru gadu mirst gandrīz 47 000 bērnu;
  - **saindēšanās** - katru gadu mirst gandrīz 45 000 bērnu.

Pasaulē katru dienu varētu glābt vismaz 1000 dzīvību

Rate of unintentional injuries per 100 000 children^a, by WHO region and country income level, World, 2004

Daudzas valstis ar augstu ienākumu līmeni pēdējo 30 gadu laikā ir spējušas samazināt bērnu traumu nāves sastopamību par 50 %.

Africa		Americas		South-East Asia	Europe		Eastern Mediterranean		Western Pacific	
LMIC	HIC	LMIC	LMIC	LMIC	HIC	LMIC	HIC	LMIC	HIC	LMIC
53.1	14.4	21.8	49.0	7.9	25.4	41.6	45.7	7.8	33.8	

^a These data refer to those under the age of 20 years.
HIC = High-income countries; LMIC = low-income and middle-income countries.

Source: WHO (2008), Global Burden of Disease: 2004 update.

Eiropā netīšas traumas ir galvenais apdraudējums bērniem un pusaudžiem

- 42 000 nāves gadījumu bērniem un pusaudžiem vecumā 0-19 gadi (115 dienā).
- Liela sabiedrības resursu aizplūde veselības jomā:
aprēķināts, ka nepieciešami 5 miljoni hospitalizāciju gadā, 70 miljoni neatliekamās palīdzības nodaļas apmeklējumi reģionā.

Table 2.1

Ranking of 15 leading causes of death in people aged 0–19 years in the WHO European Region, 2004

Rank	Cause of death
1	Perinatal causes
2	Lower respiratory infections
3	Diarrhoeal diseases
4	Congenital anomalies
5	Road traffic injuries
6	Self-inflicted injuries
7	Meningitis
8	Drowning
9	Leukaemia
10	Violence
11	Upper respiratory infections
12	Poisoning
13	Endocrine disorders
14	HIV/AIDS
15	Epilepsy

Source: The global burden of disease: 2004 update (1).

Bērniem ir īpašs risks

- Bērni nav vienkārši mazi pieaugušie.
- Viņi dzīvo pasaulē, kas uzbūvēta pieaugušajiem.
- Nozīmīga saistība starp traumām un
  - bērna vecumu,
  - attīstības stadiju,
  - to, kā bērns mijiedarbojas ar pasauli,
  - to, kādās aktivitātēs bērns iesaistās.

Photo: (c) N. Di Tanno

Bērni un nevienlīdzība

Traumas ir galvenais nevienlīdzības cēlonis attiecībā uz bērnu nāvi Eiropā, salīdzinot valstis un valstīs iekšēji

Photo: (c) T. Divakova

- 5 no 6 bērnu traumu nāvēm notiek nabadzīgākās valstīs.
- Pastāv gandrīz astoņkārtēja atšķirība starp valstīm ar augstākajiem un zemākajiem traumu nāves rādītājiem.
- Neatkarīgo Valstu Sadraudzības nāves rādītāji ir 3 reizes augstāki nekā Eiropas Savienībā.
- Pat valstīs ar augstiem ienākumiem netīšas traumas ir bērnu nāves cēlonis 40 % gadījumu.
- Salīdzinot valstis, nāves rādītāji var atšķirties par līdz pat 9 reizēm.

Bērni, kas dzīvo nedrošā vidē un nabadzībā, mirst 5 reizes biežāk nekā to turīgākie vienaudži

- Šie bērni ir pakļauti intensīvai satiksmei, trūkst drošu rotaļu vietu, mājokļi ir pieblīvēti, būves - nedrošas.
- Nabadzīgākas ģimenes nevar atļauties drošības aprīkojumu.
- Var būt grūtības pieskatīt bērnus, ja ģimenē ir tikai viens vecāks vai ja kāds ģimenes loceklis lieto alkoholu vai narkotikas.
- Ja gūta trauma, nabadzīgākiem bērniem var būt sliktāka piekļuve kvalitatīviem medicīnas un rehabilitācijas pakalpojumiem.

(c) MISSING

Photo: (c) N. Di Tanno

Photo: (c) N. Di Tanno

Iespējas samazināt nevienlīdzības "plaisu" ir milzīgas

Ja visas valstis sasniegtu zemāko nāves gadījumu rādītāju reģionā, tad Eiropā potenciāli varētu glābt 3 no 4 bērnu dzīvībām.

- Dažas Eiropas valstis ir vienas no drošākajām valstīm pasaulē.
- Šīs valstis
  - uztver drošību kā sabiedrības atbildību;
  - sistemātiski koncentrējas uz drošas vides veidošanu;
  - ir izstrādājušas programmas, kuru pamatā ir pētījumu dati.
- Viņu pieredze ir resurss visam reģionam, un ar to ir jādalās.

5 galvenie traumu apdraudējumi bērniem

Katru gadu mirst nepieņemami daudz bērnu:

- ceļu satiksmes negadījumi – vairāk nekā 16 000 bērnu;**
- noslīkšana - katru gadu mirst 5000 bērnu un pusaudžu;**
- saindēšanās - katru gadu mirst 3000 bērnu un pusaudžu;**
- ugunsgrēki - katru gadu mirst 1700 bērnu un pusaudžu;**
- kritieni - katru gadu mirst 1500 bērnu un pusaudžu.**

Photo: (c) N. Di Tanno

Photo: (c) Istockphoto

Photo: (c) Ozanne Smith

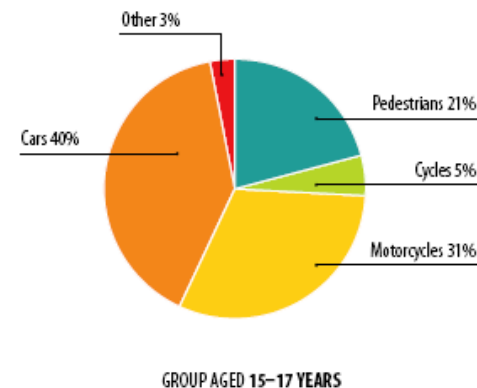
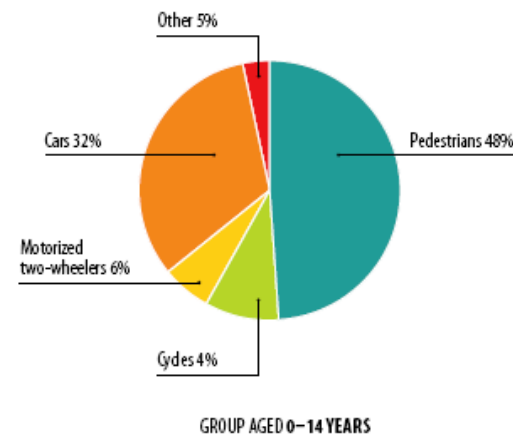

Photo: (c) WHO/T. Toroyan

Ceļu satiksmes negadījumi (CSN) ir galvenais nāves cēlonis Eiropā, vecuma grupā 5-19 gadi

- CSN-os iet bojā vairāk nekā 16 000 bērnu ik gadu.
- CSN-os tiek izraisīti arī traumatiski smadzeņu bojājumi un ķermeņa locekļu traumas, kas rada ilgtermiņa invaliditāti.
- Pastāv trīskārtēja atšķirība starp valstīm ar augstākajiem un zemākajiem nāves rādītājiem.
- Nabadzīgiem bērniem ir paaugstināts nāves risks, it īpaši, ja šie bērni ir gājēji un velobraucēji.

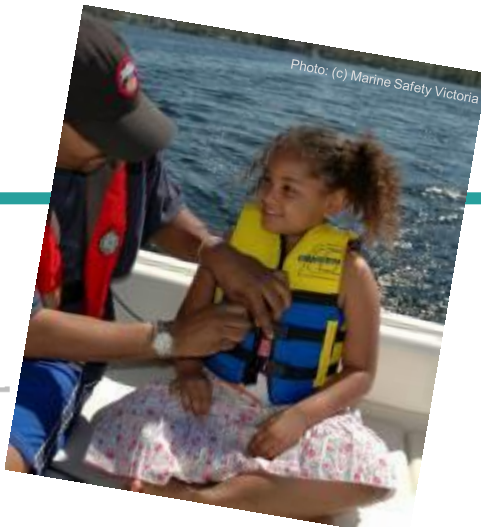
Figure 3.2
Road deaths by mode of road transport in children aged 0–14 and 15–17 years, averages for 2002–2004 or most recent years

Note. The average annual number of deaths is 4304 in children aged 0–14 and 3565 in those aged 15–17 years.
Source: Handbook of transport statistics in the UNECE region (6).

Labākā stratēģija

CSN – kas ir efektīvi?

- Droša ceļa projektēšana (piem., nodalīt veloceliņus un gājēju ceļņus).
  - Ātruma samazināšana (ātrums ir svarīgākais riska faktors bērniem gājējiem un velobraucējiem).
  - Alkohola patēriņa kontrole.
  - Drošības inventāra lietošana (ķiveres, drošības jostas, bērnu sēdekļi).
- Droša vide bērniem var veicināt fiziskās aktivitātes un sniegt papildu ieguvumus, piemēram, mazināt aptaukošanos un neinfekciozās slimības, troksni un gaisa piesārņojumu.

Photo: (c) N. Di Tanno

Ja visu valstu rādītāji būtu tādi kā valstīm ar zemākajiem rādītājiem, tad varētu novērst 5 no 10 nāvēm.

Noslīkšana – kas ir efektīvi?

Photo: (c) CDC

- Ūdens apdraudējuma likvidēšana (vai pārklāšana).
- Prasība par izolējošu sētu (ar četrām malām) ap peldbaseiniem.
- Glābšanas palīglīdzekļu izmantošana.
- Tūlītēji atdzīvināšanas pasākumi.

Ja visu valstu rādītāji būtu tādi kā valstīm ar zemākajiem rādītājiem, tad varētu novērst 9 no 10 nāvēm.

Saindēšanās – kas ir efektīvi?

- Tiesību akti (un to piemērošana) attiecībā uz bērniem nepieejamu zāļu un inžu iepakojumu.
- Droša uzglabāšana.
- Toksisku vielu pieejamības samazināšana.
- Zāļu iepakojumi daudzumos, kas nav letāli.
- Indes kontroles centru nodibināšana.

Photo: (c) WHO/C. Black

Ja visu valstu rādītāji būtu tādi kā valstīm ar zemākajiem rādītājiem, tad varētu novērst 9 no 10 nāvēm.

Apdegumi – kas ir efektīvi?

- Likumi, kurus vajadzētu piemērot:
  - dūmu signalizācijas uzstādīšana;
  - noteikumi attiecībā uz karsto ūdeni;
  - standarti attiecībā uz šķiltavām.
- Pirmās palīdzības iniciatīvas un kvalitatīva apdegumu ārstēšana ir efektīva.

Photo: (c) J Ozanne Smith

Ja visu valstu rādītāji būtu tādi kā valstīm ar zemākajiem rādītājiem, tad varētu novērst 9 no 10 nāvēm.

Kritieni – kas ir efektīvi?

Photo: (c) R. Simpson

- Nedrošu izstrādājumu modificēšana, aizstāšana.
- Logu aizsarglīdzekļi.
- Rotaļu laukumu standartu ieviešana.
- Daudzveidīgu sabiedrisko programmu ieviešana.

Ja visu valstu rādītāji būtu tādi kā valstīm ar zemākajiem rādītājiem, tad varētu novērst 9 no 10 nāvēm.

Bērnu traumas ir novēršamas, turklāt tiktu ietaupīti līdzekļi

- Ziņojumā aprakstīti daudzi efektīvi pasākumi.
- Daudzi no šiem pasākumiem sniedz ļoti labu vērtību par ieguldīto naudu.
- Pastāv liels profilakses potenciāls, novērtējot pastāvošos riskus un faktus.

Table 8.2

Financial savings from selected injury prevention interventions

Expenditure of €1 each	Savings (€)
Smoke alarms	69.0
Car child restraints	29.0
Bicycle helmets	29.0
Motorcycle helmets	16.0
Upgraded marked pedestrian crossings	14.0
Roadside lighting	10.7
Guardrails on roadsides	10.4
Prevention counselling by paediatricians	10.0
Area-wide speed and traffic management	9.7
Poison control centres	7.0
Daytime running lights (normal bulbs)	4.4
Pedestrian bridges or underpasses	2.5

Sources: Data from *Cost effective EU transport safety measures* (27), Miller & Lever (28) and *Cost-benefit analysis of measures for vulnerable road users* (29).

Pieaugušajiem derīgu stratēģiju izmantošana nepietiekami aizsargā bērnus

- Profilakses programmās jāņem vērā bērnu ievainojamība, un tām jābūt daudznozaru programmām.
- Veiksmīgākajās programmās tika apvienoti:
  - tiesību akti, noteikumi un to piemērošana;
  - apkārtējās vides modifikācijas;
  - izstrādājumu modifikācijas;
  - izglītības un prasmju attīstība;
  - atbilstoša neatliekamā medicīniskā palīdzība.

Bērnu traumu profilakse ir pasaules politikas un Eiropas politikas prioritāte

- ANO Konvencija pār bērna tiesībām
- WHA 64.47 par bērnu traumatisma profilaksi (2011):
  - Īstenot pasaules ziņojuma ieteikumus,
  - izstrādāt valsts politiku,
  - integrēt bērnu un pusaudžu veselības stratēģijā.
- Rezolūcija RC 55/R9 par traumu profilaksi Eiropā
- "Veselība 2020", galvenās tēmas – nevienlīdzība, «dzīves cikla» pieeja, daudznozaru pasākumi un veselības aprūpes sistēmas kapacitātes vairošana
- **leguldījums bērnos, RC64 sanāksme**

Veselības aprūpes sistēmām ir centrāla loma jaunajā pieejā

1. Integrēt bērnu traumatisma jautājumu **visaptverošā pieejā** bērnu veselībai un attīstībai.
2. Izstrādāt un īstenot **bērnu traumatisma profilakses politiku** un rīcības plānu.
3. Īstenot **specifiskus pasākumus**, lai novērstu un kontrolētu bērnu traumatismu.
4. Stiprināt **veselības pakalpojumus**, lai risinātu bērnu traumatisma jautājumus.
5. Vairo **kapacitāti** un apmainīties ar **labāko praksi**.
6. Uzlabot **datu** kvalitāti un veidu bērnu traumatisma profilaksei.
7. Definēt **pētniecības** prioritātes.
8. Vairo informētību un novirzīt **ieguldījumus** bērnu traumatisma profilaksei.
9. Risināt **nevienlīdzības jautājumus** bērnu traumatisma jomā.

Sīkāka informācija PVO interneta vietnēs:

World Health Organization
Regional Office for Europe

English Français Deutsch Pycckий About languages

Search

Country information Health topics Media centre Data and publications About WHO Programmes and projects

Environment and projects > Violence and injury prevention > Child injuries and violence > Unintentional child injuries

Violence and injury prevention

- Home
- Violence
- Road traffic injuries
- Other injury topics
- ▶ **Child injuries and violence**
- Disability and rehabilitation
- Country information
- Assistance to countries
- Publications
- Environment and health sites
- Links
- Contact
- Search WHO site

European report on child injury prevention

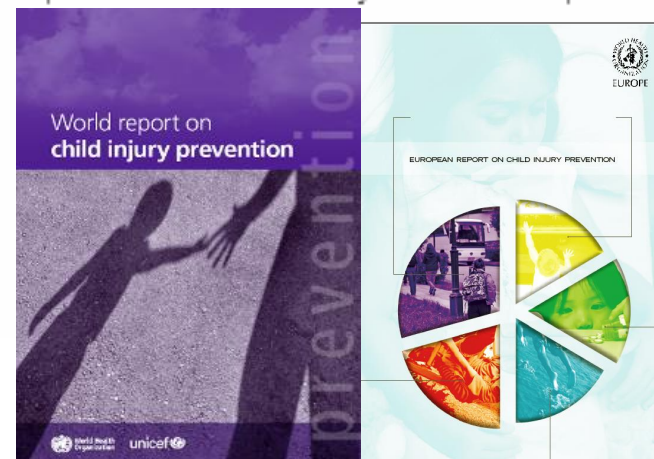
WHO and UNICEF are collaborating on the development of a *World report on child injury prevention*, to be released in December 2008. The focus is on unintentional injuries, to complement the 2006 report of the UN Secretary General's Study on Violence against Children.

The European report highlights Regional facts and figures, case studies, experiences and policy initiatives. It will support advocacy efforts to raise awareness on the importance and possibilities of addressing injuries, the leading cause of death among children and young people in our Region.

Both reports will be important advocacy tools as well as a science-based toolkit on what we know about child and adolescent injuries and how these injuries might be prevented. Content includes what is known about each type of injury, what the risk factors are and what the good practices or promising practices are for prevention. Case studies will be used to illustrate issues, specific recommendations for each type of injury and overall recommendations for countries on how to prevent or contain the problem of child and adolescent injuries will be made. Topics covered include:

- child injuries in context
- road traffic injuries
- burns and scalds
- fatal and non-fatal drowning
- falls
- poisoning.

▶ [More about the World report on child injury prevention](#) [WHO headquarters]
Link to WHO global website

URL: <http://www.euro.who.int/violenceinjury>

http://www.who.int/violence_injury_prevention/child/injury/en